

Κωστής Παλαμάς
Η Φοινικιά
Ενδυμίων

Στο Δροσίνη, που το πρωτάκουσε.

Μέσα σ' ένα περιβόλι, γύρω στον ίσκιο μιας φοινικιάς,
κάποια γαλανά λουλουδάκια, εδώ κατάβαθα,
και κει πιο ανοιχτά, μιλούσανε.
Πέρασ' ένας ποιητής, (που πέθανε τώρα),
και ρύθμισε το μίλημά τους έτσι:

Ω Φοινικιά, μας έρριξεν εδώ ένα χέρι·
το χέρι τό 'βαλε καταραμένη Μοίρα;
το πήγε νους καλοπροαίρετος; Ποιος ξέρει!
Από ενός ύπνου κάτου τον καταποτήρα
ποια ορμή μας άδραξε και ποιος μας έχει φέρει;
Τάχ' από χαλαστή για τάχ' από σωτήρα;
Νά μας ασάλευτα στον ίσκιο σου αποκάτου·
ο ίσκιος σου είναι της ζωής ή του θανάτου;

Τα καταχάνιαζε όλα γύρω το λιοπύρι,
εδώ κ' εκεί φάχνανε λαίμαργες ακρίδες,
κ' ήρθε βροχή· και τ' άνθια, που είχαν αχνογύρει,
ξυπνούνε και ποτίζονται δροσοσταλίδες·
κ' ύστερ' ακόμα πιο γλαυκό το πανηγύρι
του ξάστερου ουρανού ξαναρχισμένο το είδες·
τρικυμοστή μόνο η κορφή σου ανάρια ανάρια
σταλοβολάει αδρά βροχομαργαριτάρια.

Λαμποκοπάει ανάσταση το περιβόλι,
κάθε πουλί σνειρεύεται πως είναι αηδόνι,

μονάχα πέφτει από τα ύψη σου σα βόλι
το μαργαριταρένιο στάλαμα, και —ώ πόνοι!—
όλων κοράνα τους φορεί το δροσοβόλι,
όλα το γάργαρο νερό τα μπαλασμώνει
γιατί σ' εμάς η θεία των όλων καλωσύνη
γίνεται λάβωμα κι αρρώστια και καμίνι;

Πόσο σκληρά χτυπάει το βόλι το δικό σου!
Κανέν' αυτί ψηλά, κανένα μάτι εμπρός μας,
Ζούμε στον ίσκιο σου, ένας κόσμος ο κορμός σου,
το στέμμα σου ουρανόσ με τ' άστρα· ο ουρανόσ μας,
Θεός αλύπητος αν είσαι, φανερώσου.
Αν όχι, γνέφε μας, και μια γαλήνη δός μας,
και μη σκοτώνης μας αγάλια αγάλια, ή δράμε
και ρίξε μας νεροποντή με μιας να πάμε!

Σαν πληρωμή είν' ο πόνος μας και σα βρεθήκι,
της αρμονίας μας σφράγισεν η χρυσή βούλλα,
ενώ μας γγίζει ο Χάρος, μας θεριεύει η Νίκη,
τρέμομε, χάιρε, του ρυθμού ιερή τρεμούλα!
Καταχωμένο ανήλιαγο ζη το σκουλήκι
για να χαρή μεταξοφτέρουγη ψυχούλα
μιαν ώρα την ωραία ζωή, και να πεθάνη.—
—Το χάσμα της πληγής γίνεται συντριβάνι.

Τα σταχτερά, τα διάφρανα, τα χίλια μύρια
πράσινα, τ' αναβρύσματα· και τα μαμούδια

και τα δετά της γης τ' ανάερα τρεχαντήρια,
τα σκουληκάκια, οι μέλισσες, τα πεταλούδια,
λουλούδια, ώ δυσκοπότηρα και θυμιατήρια!
Χάιδια της χλόης, παντού φιλιά, του μούσκλου χνούδια,
του κάτου κοσμου αχός, αιθέρια μαντολίνα
στα φύλλα μια λαχτάρα, λίγωμα στα κρίνα!

Άνθια, όσα ξέρετε, δεν ξέρουν τα τρυγόνια,
ωραίων ερώτων ε'στ' εσείς τα διαλεμένα,
σαλέματα, φιλιά, ταυριάσματα στα κλώνια,
μιας πλάσης είναι αυγή του καθενός η γέννα
της ηδονής και της χαράς τα παναιώνια
τα ξέρετε, ώ λιγόζωα σεις και ώ δακρυσμένα!
Εμείς, —ώ τα χρυσά της ρίζας σου πλεμάτια!—
μοιάσαμε τα στοχαστικά και τ' άυλα μάτια.

Άς είστ' εσείς, άπλεροι ανθοί, μεστά ανθοκλάδια,
από τα χρυσολούλουδα ώς τα χαμομήλια,
σαν αναμμένα κάρβουνα και σαν πετράδια,
σαν τα παρθένα μάγουλα και σαν τα χείλια,
σα χέρια ας γλυκανοίγεστε, γιομάτια ή άδεια,
χαράματα κι ας είστε αυγής, βραδιού καντήλια,
της νεράιδας δροσιάς ας είστε τα παλάτια
τα μάτια είμαστ' εμείς, είμαστ' εμείς τα μάτια.

Σ' εμάς, μικρά, κόσμο ξανοίγετε μεγάλο,
και σύγνεφ' από έγνοιες και καημούς λαγκάδια,

και τ' ουρανού τ' ασάλευτο σ' εμάς, το σάλο
του πέλαου γύρω στα καράβια προς τα βράδια,
το δάκρυ ακύλιστο, κι αξήγητο κάτι άλλο...
Ποιας φυλακής νά 'μαστ' εμείς τα συγγενάδια;
Ήρθε και κλειστή μέσα μας, —ποιος να πιστέψη!—
μια κολασμένη και μια θεία· η Σκέψη, η Σκέψη!

Τ' ανάστημα έχετε, το παίξιμο, το νάζι,
και κάποιο αμίλητο περήφανο καμάρι,
και κάποιο μάγεμα που ρίχνεται κι αρπάζει,
κι απ' την πρωτόπλαστη ομορφάδα έχετε πάρει.
Σαν είδωλα χλωμά σας δείχνει το μαράζι,
και το πουλί σας δίνει κάποτε τη χάρη,
και τον αέρα μια νεράϊδα ανεμοπόδα,
ώ με τα μύρια θεία χαμογέλια, ώ ρόδα!

Το πρόσταξε θεός Απρίλης αυθομάλλης·
—ώ μοσκοβόλισμα, άλλαξε και λάμψη γίνε!
Για τούτο αμύριστα είστε, ρόδα της Βεγγάλης,
όλων των άλλων η ευωδιά σ' εσάς φως είναι.
Κ' εσύ που στέκεις, των αυθών ως να είσαι ο κράλης,
από ποιον κόσμο παραστράτισες, ώ κρίνε;
Από της ευωδιάς τη μάννα, από τ' αστέρι
το πιο λευκόν;

Ω Φοινικιά, κ' εμείς; Ποιος ξέρει!

Της ευωδιάς αιθεροπόταμο, κρατήσου·

δεν έτρεξες, δεν πότισες την άνθησή μας ·
της ευωδιάς είπαμε: πάψε την ορμή σου,
μη χύνεσαι από μας, μη γίνεσαι πνοή μας,
βυθίσου μες στα φυλλοκάρδια μας, και κλείσου
ακάτεχη απ' το μύρισμα, μες στην ψυχή μας ·
φάξε να βρης τη σκέψη μας, και ομάδα ζήσε.
Άς είναι η μέλισσα, κ' εσύ το μέλι ας είσαι!

Από το βιος του ήλιου όλα αραδιάστε τα όξω,
λουλούδια, όλα τα χρώματα, και στολιστήτε.
Κ' είπαμε στ' αδερφάκια μας: το ουράνιο τόξο
φορεματάκια κάμετέ το, και ντυθήτε!
Κ' είπαμε το καθένα μας: «Ψυχή, θα διώξω
κάθε λαμπράδα, μήτ' η αυγή, και η δύση μήτε ·
μου φτάνει κάτι από τη θάλασσα, κι ακόμα
κάτι σα γέλιο, που γελά το ουράνιο στόμα!»

Σύγνεφο γίνε, μίλα με τ' αστραποβόλι,
κορδαλλός, και λάλησε, Πόθε μεγάλε,
και υψώσου προς αστέρινο άλλο περιβόλι.
Όλη τη μουσική μες στην αγάπη βάλε,
και βάλε των παιδιών την αθωότητα όλη,
και βάλε κι όλη σου την ομορφιά, και πάλε
θά 'χης τον ίσκιο της αγάπης · όχι εκείνη ·
εκείνη λάμπει, καίει, φωτίζει και δε σβήνει!

Από μια τριδιπλη ψυχή το περιβόλι,

συρτή και ριζωτή και φτερωμένη, πλέκει
το είναι· η κάμπια ολόβαθα χτίζει μια πόλη,
και το πουλί χτίζει έναν έρωτα παρέκει
προς τον αιθέρα· και η χλωράδα γύρω σου όλη
δεν έχει νόημα, δεν υπάρχει, ή για να στέκη
και να είναι, ακροπρεπίδι σου, στη δούλεψή σου·
ω! πώς υψώνεται στον ήλιο το κορμί σου!

Δε σταματάει κισσός, δεν κόβει παρακλάδι
του κορμιού σου χυτή κ' ελεύτερη τη γύμνια·
όμως, γυμνή, με σειροϋφρανο μαγνάδι
σκεπάζεις τα χλωρά του κήπου στενορρύμια.
Λαμποκοπάει της βασιλείας σου σημάδι
κορώννα αχτίδων από σμάραγδα κι ασήμια
κρεμάμενη, τρεμάμενη από την κορφή σου·
ω! τι ρυθμός που κυβερνάει το θείο κορμί σου!

Έτσι δεν είναι ωραίο το νέο κυπαρίσσι
λιγώντας αεροσάλευτο προς τον αιθέρα,
έτσι δεν είναι ωραία η χλοϊσμένη βρύση
που φέλνει σαν ποιητής και θρέφει σα μητέρα,
έτσι δεν είν' η ανατολή, δεν είναι η δύση·
απ' την κορφή σου κρέμεται άλλου κόσμου μέρα·
έτσι όμορφη δεν είν' η αναπαμμένη λίμνη·
στα πόδια σου οι θεοί κ' οι θεολάλητοι ύμνοι!

Αγγέλου φάντασμα στη σκίητη του ερημίτη,

στης νύχτας τη σιωπή της αρμονίας το στόμα,
η σκέψη, εκεί που πρωτοστράφτει στου τεχνίτη
τον πλατυμέτωπο ουρανό, και πριν ακόμα,
όνειρο ασκλάβωτο κι απάρθενο, εύρη σπίτι
και γίνη λόγος, μουσική, μάρμαρο, χρώμα,
σαν την ιδέα σου δεν είναι, καθώς πέφτει
κι αντιχτυπάει στου λογισμού μας τον καθρέφτη.

Μέσα σου ρέει το διάφανο, τ' αθάνατο αίμα,
ή ο χυμός ο ανήμπορος να σε ξυπνήση
από 'ναν ύπνο δίχωςμίλημα και βλέμμα
σε μιας αθόλωτης ζωής τ' ωραίο μεθύσι;
Το στέμμα της κορφής σου είν' ένα ξένο φέμα
ή τα μαλλιά σου, που η πνοή σαν τα χτυπήση,
γίνονται λύρες για να ειπούν ολόγυρά σου
τη συμφωνία των όλων και της ομορφιάς σου;

Μήτε κλαδιά, μήτε μαλλιά. Φτερά είν' εκείνα,
και δοκιμάζεις τα και τα τρεμοσαλεύεις.
Φτερά; δεν είναι, γίνονται ` σε τρώει μια πείνα,
και σε μια πλάση ανώτερη νά 'μπης παλεύεις.
Μια πολιτεία, μιαν ηλιοστάλαχτην Αθήνα
δεξιά, ζερβά, μακριά, στα ύψη, όλο γυρεύεις,
και στέκεσαι να φύγης προς τα μισουράνια
πετώντας με τους κύκνους και με τα γεράνια.

Λείψανο είσαι από νεκρό μεγάλο αιώνα,
ζωής, που γίνεται, είσαι η πρώτη δροσεράδα;
Πότε από μέσα σου κοιτάει, τραβάει αγώνα
για να χυθή στο φως μια νύφη Αμαδρυάδα,
πότε σαν τελευταία υψώνεσαι κολώννα
ναού, που κάποτ' έστεκε σε μιαν Ελλάδα.
Τέλος ή αρχή, βραδιά ή πρωί, σε δένει κάτι
με τους ορίζοντες που χάνεται το μάτι.

Ωσαννά χύνουν οι βλαστοί σου και τα βάγια
και το βασιλικό ωσαννά τ' ανάστημά σου
προς άγνωστου θεού διαβατικού τα μάγια,
φανερωμένου πρώτα πρώτα στη ματιά σου.
Εσύ ωσαννά, ωσαννά αποκρίνονται τα πλάγια.
Ω! ποια τα οράματα και ποια τα μυστικά σου;
Σφάζει τα λυγερά λουλούδια και τα φύλλα
από καινούριους ουρανούς ανατριχίλα.

Κ' εμείς; Ήρθε ως εμάς το μακρινό πουλάκι,
τ' αγεράκι μάς άγγιξε με τα φτερά του,
και κονταστιάθηκε το βιαστικό το ρυάκι,
και το παιδί μάς έρριξε τ' ανάβλεμμά του,
και το περήφανο μάς έγνεψε ζαμπάκι,
και το φεγγάρι ήρθε για μάς ως εδώ κάτου,
κ' είδε καθείς τ' απόξω μας, κανείς τα βάθη·
ο κόσμος γλίστρησεν απάνω μας κ' εχάθη.

Πορτοκαλλάνθια, τι σας ρώτησαν τ' αηδόνια;
Ο τζιτζίκας τι θέλει από τα μεσημέρια;
Κι όσα βογγούνε σαν από τα καταχθόνια,
κι όσα ανεβαίνουνε τραγούδια προς τ' αστέρια,
του σαρακιού η φωνή, τ' ανήσυχα τριζόνια,
τ' αρώματα, οι πνοές, τα έρμα και τα ταίρια,
όσα πετούνε, σέρνονται, λιγιένται, σκύβουν,
κάτι γνωρίζουνε για σε και μας το κρύβουν.

Μέσα μας μια ψυχή από μπόρα κι από πίσσα
το πονηρό για σε στο λογισμό μας βάζει.
Στη νυχτερίδα όλο για σε μιλούσε η κίσσα
κ' η ακρίδα το παινεύτηκε μ' εσέ πως μοιάζει,
κ' η σφήκα ηύρε χαρά στη σκέπη σου περίσσια,
κι ο νυχτοκόρακας μ' εσένα αναγαλλιάζει·
μια πλάση —Εσύ που ατάραχη τραβάς προς τ' άστρα,
παραμονεύει σε κακή κι αναγελάστρα!

Ω φουσημένη απ' την καρδιά του πεύκου, Υγεία!
Πιάτás, παντού οι καρποί στ' αγκάθια, στα τριφύλλια,
κυλάς με τα νερά, και λάμπουν τα στοιχεία,
για τ' άδολο κρασί τρυγάς τα ωραία σταφύλια,
όπου σταθής, θ' αναστηθή μια πολιτεία,
πάντα ο μαστός σου γάλα ρέει, δροσιά τα χείλια.
Ω μάννα στρογγυλή και καρπερή και ακέρια,
μάς λυάν' η αρρώστια· μοιάσαμε τα νεκροκέρια.

Κλαδιά, μαλλιά, φτερά. Ίσκιои, που η θεία της χάρη
παίζει κι απλώνει, πρώτε, δεύτερε και τρίτε,
από το στοιχιαμένο το σκληρό φεγγάρι
—μήτε κλαδιά, μήτε μαλλιά, και φτερά μήτε!—
Προφές μιαν όφη τέταρτην είχατε πάρει
σπαθιά! και καρτερούσατε για να χυθήτε.
Νυχτοπετούσα πεταλούδα, έλεος κάμε
απάνω στα φτερά σου πάρε μας να πάμε!

Η αρρώστια μάς τυράγνησε με την αγρύπνια,
ώ Φοινικιά, και σε είδαμε να κρυφογέρνης,
οι δρακοντιές, τα σκυλοβότανα, όλα ζύπνια,
νύχτα είταν, άμοιαστο χορό μ' αυτά να σέρνης,
και σ' είδαμε όνειρο βαρύ στα πρωτοϋπνια
με φλόμους και με χαμαιλιούς να παραδέρνης,
και γύρω σ' έπνιγαν αζώηρων περιβόλια,
κι από σκληρές αλός λαός κι από τριβόλια.

Κ' είσουνα, της ζωής ως να ζητούσες φόρο
αιματοπότιστο, κι ολάγρια αντιχτύπα
πείνα στο είναι σου, και κάποιο σαρκοβόρο
ηύρε σ' εσε και φώλιασε, κ' έσκαφε τρύπα,
κ' έγινε σπήλαιο το κορμί το φτεροφόρο,
και της κορφής σου για κορφή φόρεσες γύπα
σα φλόγες και σαν κύματα και σα λεπίδια
συρμένα από τη ρίζα ως την κορφή σου φίδια.

Ποιος το στοχάστηκε, ποιας Μοίρας είναι τάμα,
από τα κακομύριστα και τ' απορρίμια
να υψώνονται τα ολόχλωρα, και αγνό το θάμα
του Μάη κι Απρίλη απ' την ακάθαρτην ασκήμια;
Τι' αυτό γαλάζια μέσα μας και μαύρα αντάμα,
και στην ψυχή μας ωκεανοί και στενορρόμια,
κ' εκεί που ο νους με τα υπέρτατα παλεύει,
κάτι πανάθλιο μάς κρατεί και μάς μολεύει.

Ήλιε, τα μαύρα ονειράτα πάρ' τα και πνίχ' τα,
θολοί είν' αχνοί, κ' είναι κακόπραγα τελώνια.
Θρέφε τα ωραία και τ' αγαθά, τα πάντα δείχ' τα,
σαν αχτιδοπαιξίματα και σαν αηδόνια.
Κ' εσύ, φεγγάρι ξάπλωσε στην άγρια νύχτα
διάφανη σκέπη από καρδιά και ψυχοπόνια,
της Καλλονής παντού κυμάτισε, ώ πορφύρα,
κ' η πλάση ας γίνη αγάπη κι ας χτυπάη σα λύρα!

Ξημέρωσε. Το φως χίλια σου σπέρνει μάτια,
για ν' αγκαλιάζεις τα βουνά και τα ρουμάνια,
στα δέντρα τις φωλιές, στις χώρες τα παλάτια,
και τα καράβια στ' ανοιχτά και στα λιμάνια.
Τη νύχτα ωραία ξωτικά σε αχτίδων άτια
να σε δουλέφουν έρχονται από τα ουράνια.
Χέρια φυτρώνει η λεύκα και στ' απλώνει πλείσια
σε νανουρίζουν ήσυχα τα κυπαρίσσια.

Μιλάς με τον αϊτό και με τον πελεκάνο,
ρουφάς τη μουσική του κόσμου στάλα στάλα,
βλέπεις τα μακρινά, τα γύρω και τ' απάνω,
τ' απέραντα και τ' άπιαστα και τα μεγάλα,
ανταποκρίνεσαι με κάθε αεροπλάνο,
με αχτίδες, με φτερά, με την παγκόσμια σκάλα.
Κ' εμείς γυρνά στη γη, δαρμέν' από μια λύπη,
ακούσαμε της γης το μέγα καρδιοχτύπι.

Ακούσαμε της γης το μέγα καρδιοχτύπι.
Νέο τραγούδι αφάνταστο που δεν ειπώθη,
ήχος που τίποτ' από μέσα του δε λείπει·
μέσα του ρυάζεται άγγελος που κεραυνώθη,
κι όλοι γλυκανασαίνουνε τ' Απρίλη οι κήποι·
κρυφοί αναπάντεχοι μέσα του κλαίνε πόθοι,
και τρίζει μια φωτιά, που κόσμους θα χαλάη·
κάτι που μένει αξιγήητο και σε περνάει!

Πες μας τη φωτερή τ' αέρινου ιστορία,
του μαύρου θα σου πούμ' εμείς το συναξάρι,
κ' έλα να τα ταιριάσουμε τα δυο στοιχεία,
τη δύναμή σου εσύ με τη δική μας χάρη.
Στ' άφραντα, στα μικρά, στ' ανήλιαγα, στα κρύα
ζουν ένας κόσμος δουλευτάδες και κουρσάροι,
κ' έχουν οι δρόμοι και τα έργα τους και οι μέρες
κι όσα δεν έχουν των απέραντων οι αιθères.

Τη ζωή του μάς είπε το μελισσολόι
κι άστραφταν ως εμάς καινούρια νιάτα·
θάματ' ανυποφίαστα σκεπάζ' η χλόη,
στο πλάι μας το μυρμήγκι ανοίγει βαθιά στράτα,
μια σαύρα αργοσυρμένη μέσ' από κατώι,
χωρών, εθνών, τεχνών έφερ' εδώ μαντάτα.
Μια πεταλούδα, που έτρεχε για να παντρέψη
τα λουλουδάκια, μας επλάτυνε τη σκέψη.

Απάντρευτη, άκαρπη, κι αξήγητη και ωραία!
Παράξενη είταν ώρα, ποιος θα το πιστέψη;
Βουλήθη ο θείος κόσμος, κ' έγινε Ιδέα,
και στη δική μας φανερώθηκε τη σκέψη.
Τώρα σ' ανιγμάτα και σε σκοτάδια νέα
είν' έτοιμη η ζωούλα μας για να μισέψη.
—Ω Φοινικιά, αποκρίσου· να! φυλάει καρτέρι,
πριν πης το λόγο τον υπέρτατο, ένα χέρι.

Ω Φοινικιά, μας έσπειρεν εδώ ένα χέρι,
και θα ξαναπλωθή, και θα μας ξερριζώση,
και θα πεθάνουμε· το κύμα και τ' αγέρι
και το νερό ανελειήμονα θα μας σαρώση,
και δε θα κλάψη μας τ' ολόανθο καλοκαίρι,
κ' η πλατιά πλάση το χαμό μας δε θα νιώση,
και κάτου από του ίσκιου σου τα μάγια πάλι
θ' αναστηθή μοσκόπηση μια βλάστηση άλλη.
Και μήτε θα βρεθή για μας κανένα μνήμα

του διάβα μας το φάντασμα να συγκρατήσει ·
μονάχα ολόφωτο τριγύρω σου ένα ντύμα
με νέα μια λάμψη αχάλαστη θα σε στολίση,
και θα είναι η σκέψη μας κι ο λόγος μας και η ρίμα.
Και θα φανής εσύ στην ξαφνισμένη χτίση
σαν ένα χρυσοπράσινο καινούριο αστέρι.
Και μητ' εσύ, μήτε κανείς δε θα μας ξέρη...

Η ΦΟΙΝΙΚΙΑ ΤΟΥ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ
ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΨΗΦΙΑΚΑ
ΑΠΟ ΤΟ ΒΑΣΙΛΗ ΛΑΛΙΩΤΗ
ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΤΟ ΝΟΕΜΒΡΙΟ
ΤΟΥ 2013

